

EURÓPAI TURISTA, Szenegál, 1975

»AZ EMBER *semmi más,*
mint amivé önmagát teszi«

EGZISZTENCIALIZMUS

JEAN-PAUL SARTRE

... AZ EMBER semmi más, mint amivé önmagát teszi. Ez az egzisztencializmus első alapelve. Ezt szubjektivitásnak is nevezik, és e címen ítélnék is el miatta bennünket. Ám mi egyebet mondunk mi ezzel, mint hogy az emberben nagyobb méltóság van, mint a kőben, vagy az asztalban? Mert azt mondjuk, hogy az ember először létezik, azaz, hogy az ember először az a valami, ami a jövő felé veti magát, és ami tudatában van az önmaga jövőbe vetítésének. Az ember először a terv, mely szubjektíve megéli önmagát; terv és nem moha, rothadás, vagy kelvirág; semmi nem létezik e terv előtt; a mennyországban sincsen semmi és az ember először azzá lesz, amivé kitervelte. Nem azzá, ami akar lenni. Mert akaratlanul tudatos elhatározást értünk, amely legtöbbször csak később követi azt, amivé magunk tettük önmagunkat. Akarhatok párttag lenni, könyvet írni, megházasodni; mindegyik csak egy olyan választás nyilatkozik meg, amely eredetibb, spontánabb, mint amit akaratnak neveznek. De ha az egzisztencia valóban megelőzi az esszenciát, felelősek vagyunk azért, amik vagyunk. Tehát az egzisztencializmus első ténykedése az, hogy az embert birtokába helyezi annak, ami és hogy reáhatározza létének teljes felelősségét. És azzal, hogy az ember felelős önmagáért,

nem azt akarjuk mondani, hogy szorosan vett egyéniségéért felelős, hanem, hogy felelős minden emberért. A szubjektivizmus kifejezésnek két értelme van és ellenfeleink ki is használják ezt a kétértelműséget. A szubjektivizmus egyfelől azt jelenti, hogy az egyén önmagát választja, másfelől, hogy az ember képtelen túllépni az emberi szubjektivitást. Ez a második jelentés az egzisztencializmus igazi értelme. Mikor azt mondjuk, hogy az ember önmagát választja, arra gondolunk, hogy mindegyikünk önmagát választja, de ezzel együtt arra is, hogy amikor az ember magát választja, akkor egyúttal az összes többit is. És valóban, semmit sem tehetünk anélkül, hogy az általunk megvalósítandó ember kialakításán munkálkodva egyúttal meg ne valósítanók az embernek egy olyan képét, amilyenek szerintünk lennie kell. Az ilyen-, vagy amolyanlét választásával egyszersmind azt is megerősítjük, hogy választásunknak értéke van, mert a rosszat nem választhatjuk soha; mi mindig csak a jót választjuk és semmi sem lehet számunkra jó, anélkül, hogy ne volna mindenkinek az. De ha másrészt az egzisztencia megelőzi az esszenciát, és ha létezni is akarunk ugyanakkor, mikor képünk kialakításán dolgozunk, ez a kép mindenkire nézve és egész korunkra nézve érvényes lesz. Így felelősségünk jóval nagyobb, mint gondolnánk, mert az egész emberiséget elkötelezi. Ha munkás vagyok, és választásom inkább keresztény szakszervezetre esik, mint a kommunista pártra, ha ezzel a csatlakozással azt akarom kifejezni, hogy alapjában véve a megadás az emberhez illő megoldás, hogy az

ALVÁS A TŰZLÉPCSŐN, New York, 1940

» AMIKOR *az ember magát választja,*
akkor egyúttal az összes többit is«

FIATAL MENYASSZONYI RUHÁS NŐK, AKIK E NAPON ISTENNEK SZENTELIK ÉLETÜKET
A GODALMING ZÁRDÁBAN, Anglia, 1965

»AZ ember először a terv«

ember országa nem e világból való, akkor nem csak az én egyéni esetemet kötelezem el: a megadást mindenkiért vállalom, tehát ténykedésem az egész emberiséget elkötelezi. És ha egyénibb esetet véve, meg akarok házasodni, gyermekeket nevelni, még ha házasságomat csupán anyagi helyzetem, szenvedélyem, érzéki vágyam hozza is létre, ezzel nem csupán a magam nevében, hanem az egész emberiség nevében a monogámia mellett foglalkozom állást. Tehát felelős vagyok magamért és mindenkiért, és egy képet alkotok arról az emberről, akit választottam; és önmagamot választva az embert választom.

Így lehetőség nyílik annak megértésére, mit jelentenek az oly, kissé fellengzős szavak, mint rettegés, elhagyatottság, kétségbeesés. Mint látni fogják, ez igen egyszerű. Először is, mit jelent a rettegés? Az egzisztencialista szívesen mondja, hogy az ember csupa rettegés. Ez a következőt jelenti: Az ember, aki elkötelezi magát és tudatában van annak, hogy nem csupán olyan lény, amilyennek választotta magát, hanem egyúttal törvényhozó is, aki önmagával együtt az egész emberiséget is választja, nem menekülhet teljes és mélységes felelősségének érzetétől. Természetesen igen sok ember nem érez rettegést: de állítjuk, hogy ezek leplezik rettegésüket és menekülnek előle; természetesen sokan azt hiszik, hogy cselekvéseik csak saját nevükben történnek és arra a kérdésre: mi lenne, ha mindenki így tenné? vállat vonva azzal felelnek: nem mindenki tesz így. De igazság szerint mindig fel kell tennünk magunkban

298 a kérdést: mi lenne, ha mindenki így cselekedne? – és ettől a nyugtalanító gondolattól nem lehet bizonyos rosszhiszeműség nélkül megszabadulni. Aki hazugságát azzal mentegeti: nem mindenki tesz így, az nincs jóban a lelkiismeretével, mert a hazudozás egyetemes értékkel ruházza fel a hazugságot. Az elleplezett rettegés pedig utat tör magának.

[EGZISZTENCIALIZMUS, 1946, ford. Csatlós János.

In: Studio (év és kiadási hely nélkül), 37–41. o.]

GYAPOTSZEDŐ NŐ MEGKAPJA A BÁLÁÉRT JÁRÓ PÉNZT, Dél-Karolina, 1962

» KÉPTELEN *túllépni az emberi szubjektivitást* «

MICHAEL MAYE TŰZOLTÓ SIKERTELENŰL PRÓBÁLKOZIK A KÉTHÓNAPOS CYNTHIA ALVARADO ÚJRAÉLESZTÉSÉVEL, MIUTÁN A KISBABA ÉS KÉTÉVES BÁTJJA, CARLOS, ESZMÉLETÜKET VESZTETTÉK KIGYULLADT BRONXI OTTHONUKBAN. New York, 1964

KRITIKA, Washington, 1943

» SEMMI *sem lehet számunkra jó,
anélkül, hogy ne volna
mindenkinek az*«